

Papur Tystiolaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol i'r Bwlch Cyflogaeth a Chyflogau i Bobl Anabl

25 Tachwedd 2024

Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn darparu tystiolaeth ar ran Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip, a'r Gweinidog Diwylliant, Sgiliau a Phartneriaeth Gymdeithasol. Mae strwythur y papur yn cyd-fynd â chylch gorchwyl y Pwyllgor ar gyfer ei ymchwiliad.

Mae Atodiad A yn rhoi trosolwg o grwpiau Llywodraeth Cymru sy'n cefnogi cyflogaeth pobl anabl

Cynnwys

1.	Cyflwyniad.....	3
2.	Trosolwg o'r Bwlch Cyflogaeth a Chyflogau	4
3.	Cynnydd ers Adroddiad Drws ar Glo	5
4.	Ymgorffori'r Model Cymdeithasol o Anabledd	6
5.	Mynd i'r afael â'r rhwystrau sy'n wynebu pobl anabl, gwella cyfranogiad a chau'r bwlch cyflogaeth a thâl	7
	Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl.....	7
	Busnes Cymru	8
	Cyflogadwyedd a Sgiliau	8
6.	Mynediad at Brentisiaethau	10
7.	Cyfleoedd Gwirfoddol.....	11
	Atodiad A: Trosolwg o grwpiau Llywodraeth Cymru sy'n cefnogi cyflogaeth pobl anabl	12
	Fforwm Cydraddoldeb i Bobl Anabl.....	12
	Tasglu Hawliau Pobl Anabl.....	12
	Gweithgor Cyflogaeth Pobl Anabl	12

1. Cyflwyniad

- 1.1 Mae'r papur hwn yn darparu tystiolaeth ar ran Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip, a'r Gweinidog Diwylliant, Sgiliau a Phartneriaeth Gymdeithasol. Mae strwythur y papur yn cyd-fynd â chylch gorchwyl y Pwyllgor ar gyfer ei ymchwiliad.
- 1.2 Mae Atodiad A yn rhoi trosolwg o grwpiau Llywodraeth Cymru sy'n cefnogi cyflogaeth pobl anabl.

2. Trosolwg o'r Bwlch Cyflogaeth a Chyflogau

2.1 Mae Adroddiad Llesiant Cymru 2024¹ yn dangos:

- a. Yn y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2024, y gyfradd cyflogaeth ymysg pobl anabl rhwng 16 a 64 oed yng Nghymru oedd 51.0%, tra bo'r gyfradd ar gyfer pobl nad ydynt yn anabl yn 81.9%. Mae'r bwlch yn y gyfradd cyflogaeth ar gyfer pobl anabl yn 2023-24, sef 30.9 pwynt canran, wedi gostwng o 35.4 pwynt canran yn 2015-16.
- b. Roedd y gwahaniaeth cyflog rhwng pobl anabl a phobl heb anabledd yng Nghymru yn £1.75 (12.2%) yn 2023. Mae hyn yn golygu bod pobl anabl yng Nghymru yn ennill £1.75 yn llai'r awr ar gyfartaledd na phobl nad ydynt yn anabl. Mae'r gwahaniaeth cyflog wedi cynyddu £0.43 (2.5 pwynt canran) o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Ers 2019, mae gwerth y gwahaniaeth cyflog ar sail anabledd wedi gostwng fymryn bach (£0.01), ond oherwydd cyflogau uwch fesul awr ar gyfer gweithwyr anabl a gweithwyr nad ydynt yn anabl, fel canran, gostyngodd y gwahaniaeth cyflog 2.9 pwynt canran.

¹ **Llesiant Cymru: 2024 | LLYW.CYMRU**

3. Cynnydd ers Adroddiad Drws ar Glo

- 3.1 Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn glir o ran ein hamcan i gau'r bwlch cyflogaeth rhwng pobl anabl a gweddill y boblogaeth sy'n gweithio, ac mae ein Cerrig Milltir Cenedlaethol yn gosod targed hirdymor ar gyfer dileu'r bwlch cyflog ar sail rhyw, anabledd ac ethnigrwydd erbyn 2050.
- 3.2 Yn 2021, sefydlodd y Prif Weinidog ar y pryd y Tasglu Hawliau Pobl Anabl. Mae'r tasglu'n dod ag unigolion â phrofiadau bywyd, arweinwyr polisi Llywodraeth Cymru, a sefydliadau cynrychioliadol ynghyd i fynd i'r afael â'r problemau a'r rhwystrau sy'n effeithio ar fywydau llawer o bobl anabl, ac a nodwyd yn Adroddiad Drws ar Glo.
- 3.3 Mae'r Tasglu yn cael ei gadeirio ar y cyd gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip, a'r Athro Debbie Foster, awdur adroddiad Drws ar Glo.
- 3.4 Mae'r Tasglu wedi ymroi i egwyddorion cydlunio ac wedi ymgysylltu a gweithio gyda dros 350 o randdeiliaid allanol a 200 o arweinwyr polisi. Cafodd gefnogaeth gan Uned Tystiolaeth Gwahaniaethau ar Sail Anabledd Llywodraeth Cymru a'r Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl hefyd.
- 3.5 Mae'r Tasglu wedi sefydlu cyfres o weithgorau sy'n canolbwyntio ar themâu penodol. Mae gwaith y gweithgor Cyflogaeth ac Incwm yn arbennig o berthnasol i ymchwiliad y Pwyllgor. Mae'r gweithgor hwn wedi archwilio materion amrywiol sy'n ymwneud â dileu rhwystrau sy'n llyffetheirio cyfranogiad, cadw swyddi a chynnydd yn eu gwaith ar ran unigolion anabl yn y gweithle.
- 3.6 Rydym yn disgwyl y bydd argymhellion y tasglu yn llywio cynllun gweithredu trawslywodraethol yr ydym yn rhagweld y byddwn yn ei gyhoeddi ar gyfer ymgynghori yng Ngwanwyn 2025.

4. Ymgorffori'r Model Cymdeithasol o Anabledd

- 4.1 Mae Llywodraeth Cymru'n defnyddio'r model cymdeithasol o anabledd. Mae hyn yn cael ei ddangos yn ein gweithredoedd fel cyflogwr, yn y ffordd yr ydym yn datblygu polisi, a'n dull gweithredu wrth gyflawni. Mae hyn yn golygu ein bod yn canolbwyntio ar yr hyn y gall pobl ei wneud a'i gyflawni os caiff rhwystrau cymdeithasol eu dileu, yn hytrach nag ar yr hyn na allant ei wneud oherwydd eu hamhariadau.
- 4.2 Mae Llywodraeth Cymru yn cadw ei statws fel Arweinydd Hyderus o ran Anabledd, ac fel cyflogwr rydym yn gwneud addasiadau rhesymol yn ein prosesau recriwtio a'n hamgylchedd gwaith. Mae ein dull o ymdrin ag addasiadau wedi cael ei gydnabod gyda gwobr gan Sefydliad Siartredig Personél a Datblygu Cymru.
- 4.3 Ar hyn o bryd, mae 6.4% o weithlu Llywodraeth Cymru wedi datgan eu bod yn bobl anabl. Mae'r ffigwr hwn wedi cynyddu'n raddol ers 2015, pan oedd pobl anabl yn 4.4% o'r gweithlu.
- 4.4 Mae Llywodraeth Cymru wedi datgan ei nod o ddyrchafu staff anabl ar lefel sy'n uwch na'u cyfran o boblogaeth y sefydliad, er mwyn mynd i'r afael â'r diffyg cynrychiolaeth ddigonol presennol ar bob lefel o'r sefydliad. Ers 2021, rydym wedi cyflawni'r nod hwn, gyda chyfradd gyfartalog o 5.9% dros y 3 blynedd diwethaf.
- 4.5 Yn ein hymdrechion recriwtio allanol, ein nod yw cael 20% o'r staff newydd a gyflogwn yn bobl anabl erbyn 2026. Erbyn 2030, rydym yn bwriadu cynyddu hyn i 30% i fynd i'r afael yn sylweddol â diffyg cynrychiolaeth ddigonol o ranpobl anabl yn Llywodraeth Cymru.
- 4.6 Er gwaethaf diffygion y model meddygol, yr her sy'n ein hwynebu yw ei fod yn dal i barhau mewn rhai rhannau eraill o'n cymdeithas, gan gynnwys ymhlith rhai cyflogwyr. Mae angen newid ehangach i'r model cymdeithasol o hyd a'r model cymdeithasol o anabledd yw'r sail i waith ein Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl hefyd, a'n hymgysylltiad â chyflogwyr.

5. Mynd i'r afael â'r rhwystrau sy'n wynebu pobl anabl, gwella cyfranogiad a chau'r bwlch cyflogaeth a thâl

Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl

5.1 Mae Llywodraeth Cymru yn cyflogi pum Hyrwyddwr Cyflogaeth Pobl Anabl yn aelodau parhaol o'i staff. Mae pob un o'r hyrwyddwyr yn dod â phrofiadau bywyd a dealltwriaeth ddofn ac ymarferol o'r model cymdeithasol o anabledd yn eu sgil, ac mae eu gwaith yn ymwneud â'r sefyllfa o fewn a thu allan i Lywodraeth Cymru.

5.2 Yn fewnol, mae'r Hyrwyddwyr yn cyfrannu profiadau a gwybodaeth o'u bywydau i ddylanwadu ar ddatblygu polisi a dull gweithredu Llywodraeth Cymru fel cyflogwr. Yn allanol, mae'r Hyrwyddwyr yn ymgysylltu â chyflogwyr, sefydliadau sy'n cynrychioli cyflogwyr ac undebau llafur. Mae'r gwaith hwn yn cael ei adlewyrchu mewn pum amcan strategol:

- Amcan Strategol 1: Ymgysylltu â chyflogwyr, sefydliadau sy'n cynrychioli cyflogwyr ac undebau llafur, gyda'r nod o hyrwyddo recriwtio a chadw pobl anabl, cynyddu ymwybyddiaeth o'r Model Cymdeithasol o Anabledd, a gwella profiadau pobl anabl yn eu gwaith a'u rhagolygon o ran eu gyrfaedd.
- Amcan Strategol 2: Creu perthynas â phartneriaid cyflawni yn y Llywodraeth a thu allan ac â gwasanaethau cymorth gyda'r nod o wella darpariaeth a sicrhau'r effeithiau cadarnhaol mwyaf posibl ar gyfer pobl anabl yng Nghymru.
- Amcan Strategol 3: Llywio'r gwaith o gyflawni'r Cynllun Cyflogadwyedd a Sgiliau, gyda'r nod o sicrhau bod ein rhaglenni a'n gwasanaethau cyflogadwyedd a sgiliau yn cyflawni eu dibenion ar gyfer pobl anabl.
- Amcan Strategol 4: Gweithio gyda'r Tasglu Hawliau Pobl Anabl a chydweithwyr perthnasol yn Llywodraeth Cymru i gyfrannu profiadau a gwybodaeth o'u bywydau i ddylanwadu ar ddatblygu polisi ehangach Llywodraeth Cymru sy'n effeithio ar gyflogaeth pobl anabl.
- Amcan Strategol 5: Cyfrannu at waith corfforaethol perthnasol gyda'r nod o wella arferion Llywodraeth Cymru fel cyflogwr.

5.3 Mae'r gwaith hwn yn ategu gwaith Cyngorwyr Cyflogaeth Pobl Anabl Busnes Cymru sy'n ymgymryd â rôl debyg sy'n canolbwyntio ar fusnesau newydd a mentrau bach i ganolog (BBaCh).

Busnes Cymru

- 5.4 Mae cymorth arbenigol i wella arferion ar gael gan Gynghorwyr Cyflogaeth Pobl Anabl sy'n gweithio ledled Cymru ac sy'n darparu cymorth wedi'i deilwra yn ôl anghenion cleientiaid ar sail un i un neu mewn cyfarfodydd staff. Mae'r cyngor yn cynnwys recriwtio cynhwysol, cymorth ariannol, cadw staff ac achrediad. Mae'r cynghorwyr hefyd yn helpu unigolion i oresgyn rhwystrau i ddechrau busnes neu fynd yn hunangyflogedig.
- 5.5 Mae Busnes Cymru yn hyrwyddo hunangyflogaeth a chyfleoedd am waith i bobl anabl drwy ddigwyddiadau, cylchlythyrau a sianeli cyfryngau cymdeithasol, yn ogystal â thrwy gymorth cynghori Busnes Cymru. Mae hyn yn cynnwys amrywiaeth o wybodaeth a chanllawiau ar wefan Busnes Cymru ynghylch cefnogi pobl anabl o fewn y gweithlu².
- 5.6 Mae Busnes Cymru wedi datblygu modiwl ar-lein a luniwyd i helpu cyflogwyr i gynyddu eu gwybodaeth am y model cymdeithasol o anabledd a'u dealltwriaeth ohono. Yn ogystal, i gefnogi entrepreneuriaid anabl, mae Busnes Cymru ac Anabledd Cymru wedi cynhyrchu Canllaw Arferion Da³ sy'n rhoi gwybodaeth a chynghor ymarferol.

Cyflogadwyedd a Sgiliau

- 5.7 Mae'r model cymdeithasol o anabledd yn rhan annatod o'n holl raglenni cyflogadwyedd, ac mae hyn yn golygu'r canlynol:
- Trefniadau gweithio hyblyg: mae darparwyr yn annog cyflogwyr i gynnig oriau gwaith hyblyg, opsiynau ar gyfer gweithio o bell, a chyfleoedd i rannu swyddi er mwyn darparu ar gyfer anableddau amrywiol.
 - Prosesau Recriwtio Hygyrch: Mae darparwyr yn gweithio gyda chyflogwyr i sicrhau bod gweithdrefnau recriwtio yn cael eu haddasu i sicrhau hygyrchedd.
 - Addasiadau yn y gweithle: Rhoddir addasiadau ar waith, fel gweithfannau ergonomig, technolegau cynorthwyol, a rhaglenni hyfforddi wedi'u teilwra'n bwrpasol, i gefnogi gweithwyr anabl.
- 5.8 Rydym wedi prif ffrydio'r model Hyfforddwr Swyddi Cyflogaeth â Chymorth i mewn i Dwf Swyddi Cymru+. Cyfran y dysgwyr a hunan-nododd eu bod yn anabl neu sydd ag anhawster dysgu, anabledd dysgu neu awtistiaeth o'r rhai'n cychwyn ar y rhaglen oedd 23.8% rhwng mis Ebrill 2023 a mis Mawrth 2024. Er mwyn gwella mynediad, rydym wedi dileu'r gofyniad i bobl ifanc fod yn bresennol ar y rhaglen am isafswm o oriau.

² **Cyflogaeth Pobl Anabl | Porth Sgiliau Busnes Cymru**

³ https://businesswales.gov.wales/system/files/2023-06/Final_BW_Supporting%2520Disabled%2520Entrepreneurs%2520in%2520Wales_Welsh%5B1%5D.pdf

5.9 Mae holl Gynghorwyr Gyrfaoedd Gyrfa Cymru a Cymru'n Gweithio wedi ymgymryd â hyfforddiant ar y model cymdeithasol o anabledd. Yn ogystal â'u gwasanaethau craidd, ar gyfer pobl ifanc anabl, mae Gyrfa Cymru yn gwneud y canlynol:

- Darparu cyngor ar fynediad i waith ac addasiadau rhesymol
- Atgyfeirio at sefydliadau sy'n cynnig cyflogaeth â chymorth os mai dyma'r opsiwn mwyaf priodol.
- Cefnogi'r broses Cynllun Datblygu Unigol, eirioli ar ran person ifanc a gwneud rhieni'n ymwybodol o gyfleoedd.
- Darparu adran wedi'i neilltuo i bobl ifanc anabl ar eu gwefan, 'Fy Nyfodol'.

6. Mynediad at Brentisiaethau

- 6.1 Nod ein Cynllun Gweithredu ar Anabledd o ran Prentisiaethau Cynhwysol yw cael gwared ar rwystrau a chreu amgylchedd cefnogol i bobl anabl gymryd rhan mewn prentisiaethau. Mae hyn yn cynnwys darparu cymorth ychwanegol yn ystod y brentisiaeth a sicrhau bod addasiadau rhesymol yn cael eu gwneud.
- 6.2 Mae'r Cynllun Cymhelliant i Gyflogwyr yn annog cyflogwyr i recriwtio pobl anabl trwy ddarparu cymhelliant ariannol a chymorth yn y gwaith ac mae Prentisiaethau â Chymorth a Rennir yn darparu cymorth ychwanegol i brentisiaid anabl.
- 6.3 Mae'r ffigurau diweddaraf yn dangos, erbyn ail chwarter blwyddyn academiaidd 2023/24, roedd dros 11% o'r 4,515 o brentisiaethau a gychwynnwyd gan ddysgwyr wedi'u cychwyn gan rai sy'n hunan-nodi eu bod yn anabl neu sydd ag anhawster dysgu, anabledd dysgu neu awtistiaeth. Mae hyn yn cymharu â 6% yn 2016/17 (pan welwyd y ffigyrau ar brentisiaethau pobl anabl am y tro cyntaf), 8% yn 2020/21, 10% yn 2021/22 a 12% yn 2022/23.

7. Cyfleoedd Gwirfoddol

7.1 Er ein bod yn cydnabod y gall gwirfoddoli ddarparu sgiliau a phrofiadau newydd, mae ein gwaith yn canolbwyntio ar wella cyfranogiad pobl anabl, eu cynnydd, a'u profiadau'n gyffredinol mewn swyddi â thâl, sy'n deg, yn saff ac yn ddiogel.

Atodiad A: Trosolwg o grwpiau Llywodraeth Cymru sy'n cefnogi cyflogaeth pobl anabl

Fforwm Cydraddoldeb i Bobl Anabl

Sefydlwyd y Fforwm Cydraddoldeb i Bobl Anabl yn 2012 ac mae'n cael ei gadeirio gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip. Mae'r aelodaeth yn cynnwys unigolion a sefydliadau sy'n prysur weithio tuag at sicrhau cydraddoldeb llwyr i bobl anabl. Mae'r Fforwm yn cwrdd o leiaf deirgwaith y flwyddyn.

Ei brif bwrpas yw galluogi aelodau i roi adborth a chynghor i Lywodraeth Cymru ar faterion sy'n effeithio ar fywydau pobl anabl yng Nghymru ac mae'n rhoi cyfle i Lywodraeth Cymru ymgynghori ag aelodau'r Fforwm ynghylch cynlluniau a chynigion polisi newydd a rhai sydd ar y gorwel. Mae'r Fforwm hefyd yn helpu i sicrhau bod Llywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus yng Nghymru yn gweithio o fewn egwyddorion ac arferion y Model Cymdeithasol o Anabledd ac yn gweithio i ddileu ablediaeth.

Tasglu Hawliau Pobl Anabl

Sefydlwyd y Tasglu Hawliau Pobl Anabl yn 2021 mewn ymateb i adroddiad '*Drws ar Glo: datgloi bywydau a hawliau pobl anabl yng Nghymru ar ôl Covid-19*'. Cafodd ei gadeirio ar y cyd gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip a'r Athro Debbie Foster o Brifysgol Caerdydd. Cynhaliwyd cyfarfod olaf y Tasglu ym mis Mehefin 2024.

Roedd yr aelodaeth yn cynnwys unigolion â phrofiad bywyd o anabledd, mudiadau pobl anabl, sefydliadau cynrychioliadol ac arweinwyr polisi Llywodraeth Cymru.

Ei bwrpas oedd dod ag aelodau ynghyd i fynd i'r afael â'r problemau a'r rhwystrau sy'n effeithio ar fywydau llawer o bobl anabl, ac a nodwyd yn Adroddiad Drws ar Glo. Roedd yn darparu goruchwyliaeth strategol ar gyfer deng gweithgor, pob un dan arweiniad unigolion anabl, sef:

Ymgorffori a Deall y Model Cymdeithasol o
Anabledd (ledled Cymru)
Byw'n Annibynnol: Iechyd
Cyflogaeth ac Incwm
Plant a phobl ifanc
Mynediad at Gyfiawnder

Mynediad at Wasanaethau (gan gynnwys
Cyfathrebu a Thechnoleg)
Byw'n Annibynnol: Gofal Cymdeithasol
Teithio
Tai Fforddiadwy a Hygyrch
Lles

Gweithgor Cyflogaeth Pobl Anabl

Sefydlwyd Gweithgor Cyflogaeth Pobl Anabl yn 2018 i feithrin ymgysylltiad a deialog rhwng Llywodraeth Cymru, mudiadau pobl anabl, a phartneriaid allweddol eraill, gan

gynnwys Adran Gwaith a Phensiynau'r DU a Gyrfa Cymru. Ei nod yw gwella mynediad at gyflogaeth a chanlyniadau cyflogaeth i bobl anabl.

Mae'n cyfarfod bob chwarter ac yn cael ei gadeirio gan yr Hyrwyddwyr Cyflogaeth Pobl Anabl